
LA INFLUÈNCIA DE L'HUMANISME CATÒLIC ANGLÈS A CATALUNYA DURANT EL PERÍODE D'ENTREGUERRES: LA CONTRIBUCIÓ D'HILAIRE BELLOC*

THE INFLUENCE OF ENGLISH CATHOLIC HUMANISM IN CATALONIA DURING THE INTER-WAR PERIOD: THE CONTRIBUTION OF HILAIRE BELLOC

FRANCESC MONTERO AULET
Universitat de Girona
francesc.montero@udg.edu

Resum: L'estudi de la popularització a Catalunya del periodisme anglès d'arrel catòlica durant els anys vint i trenta s'ha centrat bàsicament sobre la figura de G. K. Chesterton. No obstant això, el seu gran amic, el polemista Hilaire Belloc, també va tenir una certa presència a Catalunya a través del contacte directe amb el país, la traducció dels seus articles i obres i la col·laboració en mitjans catalans. El fet que Belloc fos clarament un antimodern apologeta de la fe cristiana i l'ideòleg original d'un sistema polític i econòmic d'arrel medievalitzant anomenat distributisme, així com un notable historiador i autor de biografies, va dotar la seva figura d'un caràcter polièdric i d'un interès especial per als intel·lectuals catalans, especialment els catòlics. El present article posa en relleu com, a l'ombra de Chesterton, els seus textos i idees van tenir un impacte gens menyspreable, i com va contribuir en últim terme a la penetració a Catalunya del nou humanisme anglès d'arrel catòlica.

Paraules clau: periodisme anglès, humanisme catòlic, Hilaire Belloc, periodisme d'entreguerres, periodisme català, nou humanisme.

Abstract: The study of the popularisation of English Catholic journalism in Catalonia in the 1920's and 1930's has mainly focused on the figure of G. K. Chesterton. However, his great friend, the polemicist Hilaire Belloc, also had a certain presence in Catalonia through direct contact with the country, translation of his articles and works and collaboration in Catalan media. The fact that

(*) El present article s'emmarca en els resultats del projecte de recerca de la Universitat de Girona «El mundo de ayer: La figura del escritor-periodista ante la crisis del nuevo humanismo (1918-1945)» (FFI2015-67751-P) finançat pel MINECO.

Belloc was clearly an anti-modern apologist of the Christian faith and the original ideologist of a 'medievalist' political and economic system called 'distributism', as well as a prominent historian and author of biographies, endowed him with a multifaceted character and special interest for the Catalan intellectuals, especially the Catholics. In the shadow of Chesterton, the present article highlights how his texts and ideas had a valuable impact, which ultimately contributed to the penetration into Catalonia of the new English-Catholic Catholic humanism.

Key words: English journalism, Catholic Humanism, Hilaire Belloc, Inter-war journalism, Catalan journalism, New Humanism.

En el context de revisió de les causes que havien dut a una crisi moral arreu d'Europa després de la Gran Guerra i de l'impuls de la cultura de l'esperit que donaria lloc al corrent del nou humanisme, especialment durant els anys vint i trenta del segle passat es va viure a Catalunya una certa popularització del periodisme anglès. Determinats cercles intel·lectuals es van mostrar amatents a l'evolució i trajectòria d'alguns autors, especialment Herbert G. Wells, Georges Bernard Shaw i la Societat Fabiana, Rudyard Kipling o Gilbert Keith Chesterton. Aquests escriptors eren admirats per la seva obra literària, però també per les seves reflexions al voltant de la societat contemporània i per la capacitat dialèctica i notable atmosfera de llibertat que alimentava les seves polèmiques periodístiques. És natural, doncs, que en el dinàmic escenari cultural i periodístic de la Barcelona d'entreguerres, interessada pels corrents influents arreu d'Europa, aquests autors fossin seguits. No obstant això, la introducció a Barcelona dels debats i polèmiques que es mantenien a Londres, i la popularització d'aquests autors, van ser afavorides per la tasca d'alguns corresponsals catalans que hi havien entrat directament en contacte. Fruit de la seva experiència londinenca, Josep Pla, Eugeni Xammar o Joan Crexells, entre molts altres, detectaven les idees que hi circulaven i les comentaven a la premsa catalana. Sense aquesta corretja de transmissió, difícilment hauria cristal·litzat la «popularització» del periodisme anglès.

Com ha estat descrit en diversos treballs (Coll-Vinent 2017, 2010, 2005; Montero 2012; Aragay & Hurtlely 1991), entre els autors anglesos esmentats que van gaudir de popularitat a Catalunya va destacar, durant els anys vint i trenta, G. K. Chesterton. No ens aturarem a detallar la ja estudiada «chestertonització» de Catalunya en forma d'invitacions, lligams d'amistat amb autors catalans, presència a la premsa i empreses editorials de traducció de les seves obres, ni tampoc la seva influència a la resta d'Espa-

nya, amb Ramiro de Maeztu com a principal impulsor, analitzada per altres (Jiménez Torres 2017). Amb tot, i pel que ens ocupa, destacarem que una de les facetes que va despertar l'interès per l'ideari de Chesterton va ser el seu obert catolicisme, al qual havia arribat en una conversió durant els anys vint després d'un llarg periple moral per l'ateisme, l'agnosticisme i l'anglicanisme (Chesterton 1926). L'expressió desacomplexada de les seves conviccions en un context a priori advers —l'Anglaterra anglicana— va ser l'esquer que va atrapar els catòlics catalans. Especialment amb l'adveniment de la República, la laïcitat de la qual era percebuda com una amenaça i indicatiu de proximitat al bolxevisme, la intel·lectualitat catòlica es va mostrar molt interessada pels arguments amb què Chesterton defensava les seves idees, amb la intenció d'utilitzar-los també a Catalunya. I estretament vinculat al catolicisme, hem d'assenyalar també l'interès per l'ideari de l'autor en matèria social, el distributisme, creat per Hilaire Belloc, i al qual ens referirem tot seguit amb més detall. A partir dels anys vint Chesterton s'havia constituït en un dels líders d'aquest moviment.

En definitiva, Chesterton va ser una figura popular del periodisme anglès a Catalunya. Tot i l'admiració per altres autors, l'escriptor de Beaconsfield va capitalitzar les simpaties de la intel·lectualitat catalana. No obstant això, tant en el vessant catòlic com distributista, Chesterton era deutor del seu gran amic, el també escriptor Hilaire Belloc (La-Celle-Saint-Cloud, 1870 -Guilford, 1953), que l'havia influït de forma indiscutible. S'havien conegut el 1900, i, a partir d'aquell moment, va néixer una amistat que va comportar un intercanvi d'influències ideològiques i morals (Chesterton 1917: 19-20; 2005: 131-132). Deu anys més tard, havien travat un tàndem indissoluble de dos vasos comunicants que es complementaven tant en el terreny personal com professional (Allitt 1997: 175-176):

By 1910 the two men's names were so often linked that George Bernard Shaw nicknamed them «the Chesterbelloc». In fact Chesterton had a more philosophical and literary outlook and an ironic style, whereas Belloc emphasized history and politics, and usually wrote polemically.

Segons els crítics i biògrafs, els primers anys, Belloc era la figura dominant de la parella, que va transmetre a Chesterton els seus punts de vista en matèria política, sociològica i històrica. Però, amb el pas del temps, aquesta relació es va anar equilibrant, fins a acabar invertint les posicions en una situació final de dependència de Belloc respecte de les opinions del seu amic i anteriorment deixeble (Pearce 2000: 11). En qualsevol cas, molt menys popular, però no desconegut a Catalunya, el polemista britànic d'origen francès també hi va tenir una certa presència a través del contacte directe amb el país, la traducció dels seus articles i obres i la col·laboració en mitjans catalans. Per tant, intentarem posar en relleu com, a l'ombra de Chesterton, els seus

textos i idees van tenir un impacte gens menyspreable. El fet que Belloc fos clarament un antimodern apologeta de la fe cristiana i l'ideòleg original —juntament amb Cecil Chesterton, germà de Gilbert— del distributisme, així com un notable historiador i autor de biografies, va dotar la seva figura d'un interès especial per als intel·lectuals catalans, especialment els catòlics. Al capdavant, Hilaire Belloc és una figura imprescindible no només per a entendre millor la rellevància de Chesterton, sinó per a comprendre la penetració a Catalunya del nou humanisme anglès d'arrel catòlica.

1. EL POLEMISTA HILAIRE BELLOC

Hilaire Belloc va néixer el 1870 a La Celle Saint Cloud, petit poble perifèric de París, una nit de llamps i trons, la qual li va valer el sobrenom d'«Old Thunder», en referència a aquesta anècdota i al seu caràcter indomable. Segons Jordi Galí (1995: 7-8), aquest tarannà va propiciar que la figura de Belloc caigués en l'oblit:

Belloc és avui un perfecte desconegut: qui surt dels carrils del conformisme (o de l'«inconformisme») imposat pel poder polític i cultural, econòmic en darrer terme; qui no es doblega al «món», és ignorat pel món. Belloc no és conegut, doncs, en primer lloc, perquè [...] no va «fer carrera» i va mantenir sempre la seva independència. A més a més, era catòlic i això costa molt de perdonar en els mitjans intel·lectuals i acadèmics. A més, argumentava amb una contundència i una fredor total, sense cap concessió a la fal·làcia ni a la delinqüescència, amb una coherència i radicalitat absoluta.

Tot i el seu origen francès, de petit la seva família es va traslladar a Anglaterra. Durant els anys de joventut, va experimentar la gestió política, escollit el 1906 pel Partit Liberal a South Salford. En campanya ja va haver de superar les adversitats derivades de la seva condició de francès i catòlic, aspectes que l'oposició conservadora va utilitzar per atacar-lo a través de l'eslògan «Don't vote for a Frenchman and a Catholic». Amb el seu tarannà agressiu i mordaç, en el seu primer míting (Speaight 1957: 204) Belloc va contraatacar amb duresa:

Gentlemen, I am a Catholic. As far as possible, I go to Mass every day. This [taking a rosary out of his pocket] is a rosary. As far as possible, I kneel down and tell these beads every day. If you reject me on account of my religion, I shall thank God that He has spared me the indignity of being your representative.

L'estratègia va funcionar, i Hilaire Belloc va ser escollit. Però per a l'escriptor, l'experiència va ser desil·lusionant, i el va portar a un desengany del sistema polític establert (Las Vergnas 1938: 54-55). Llavors, va decidir intervenir en la vida pública a

través del periodisme. A banda d'això, per intentar acabar amb l'oligàrquic sistema de partits que creia que es repartien interessadament el poder, va crear la Lliga Distributista. El distributisme era una teoria política i econòmica al marge del sistema parlamentari engendrada entre 1911 i 1912, difosa inicialment pel mateix Belloc i Cecil Chesterton a través de la publicació *Eye Witness*. Amb certa inspiració en l'encíclica *Rerum Novarum* de Lleó XIII, aquest model era partidari de la instauració d'un sistema d'arrel medievalitzant, molt lligat a la doctrina catòlica, que pretenia la restauració de la llibertat individual a través de la distribució equitativa de la propietat. S'inseria, així, dins el corrent neomedievalitzant i antimodern comú a altres zones d'Europa (Chenau 1999: 197-223). Després de la mort de Cecil al front durant la Gran Guerra, Gilbert K. Chesterton es va fer càrrec de la direcció de la revista i va adoptar la ideologia distributista com a pròpia. La formació, que mai va voler tenir representació a la Cambra dels Comuns, va perdurar fins més enllà de la mort de Chesterton el 1936, però va tenir en aquest un líder a l'hora d'exposar i raonar les teories polítiques, tot i que Belloc era el polemista més combatiu i adequat per als debats de proximitat. Un dels textos de Chesterton (1932) publicats a Catalunya com a col·laborador d'*El Matí*, és precisament una explicació de l'ideari i rerefons del distributisme:

El distributisme aspira a la distribució més igual de la propietat privada, especialment en les formes primàries de la propietat, tals com la terra. Però no s'ha d'imaginar necessàriament que vulgui retallar el país en la divisió precisa d'un tauler d'escacs. [...] Nosaltres desitgem que el poder econòmic sigui anivellat entre diversos tipus i diverses mans, i no confiats tots cegament a un ideal autònom.

[...] En resum, així que la major part de les famílies, o moltes famílies, o àdhuc unes quantes famílies, tinguin accés a la producció mateixa, independent de les noves organitzacions centralitzades, aquestes famílies seran les úniques lliures. Seran lliures en el sentit perfectament pràctic que hom no pot matar-les instantàniament de fam si s'oposen als poders del món en qualsevol punt de justícia o decència. [...] La pèrdua total d'aquesta veritable independència econòmica, com a base de la independència política i espiritual, és una gran vergonya a la qual el món està lligat i per la qual el món és orb.

Belloc vinculava el model social al catolicisme, considerat com l'única fe veritable i pilar d'una tradició unitària europea que calia recuperar. Com a botó de mostra d'aquesta convicció, trobem la contundent sentència final d'*Europe and the Faith* (Belloc 1920: 260-261):

Our European structure, built upon the noble foundations of classical antiquity, was formed through, exists by, is consonant to, and will stand only in the mold of, the Catholic Church. Europe will return to the Faith, or she will perish. Europe is the Faith, and the Faith is Europe.

Les idees polítiques, però, no van tenir cap oportunitat d'aplicació: la concepció idealitzada de la qualitat de vida de la petita pagesia, la mirada recelosa vers els beneficis de la industrialització, la ineficàcia a l'hora de lluitar contra els gegants industrials i econòmics i la crítica al sistema parlamentari anglès com a model imperfecte —i una consegüent simpatia per les tesis d'Action Française i pel feixisme italià— van anar bandejant progressivament la ideologia, que tanmateix mai va ser ni de lluny majoritària.

Ara bé, per defensar les idees, Hilaire Belloc havia estrenat una forma de defensar les conviccions catòliques inèdita en el context anglès, i que faria forat: una actitud agressiva, arrogant i altiva. La peculiaritat rau en l'escenari d'aquestes proclames: un país de majoria protestant, on tradicionalment els catòlics mai havien fet ostentació de la fe. Aquest canvi d'actitud queda refermat per les paraules de l'autor (Belloc 1955: 333) a *The Cruise of the 'Nona'*:

The orthodox seem to feel, in approaching the sceptics, that they are dealing with superiors. It ought to be just the other way. The people who are in the tradition of Europe, who have behind them the whole momentum of civilization, who have humour and common sense as the products of the faith, ought to approach their contradictors as inferiors.

En un altre ordre de coses, Belloc s'alineava en un corrent compartit a altres llocs d'Europa de reacció al comunisme, considerant-lo la gran amenaça per a una platònica unitat moral europea sota el credo de la fe postulada pel Vaticà. En aquesta línia, no va escatimar esforços a l'hora de combatre'l. Al volum *The Crisis of Our Civilisation*, publicat per primera vegada el 1937, Hilaire Belloc acabaria sintetitzant i recollint els arguments sobre la qüestió: a les portes d'una nova guerra mundial —que ja vivia el seu primer episodi a Espanya—, interpretava la tensió entre capitalisme —producte d'heretgies i distorsions de la doctrina catòlica ortodoxa— i comunisme —model pitjor, sinònim d'ateisme i, per tant, de la negació total del catolicisme— com la culminació d'una guerra religiosa per a aconseguir el control de la civilització occidental (Belloc 1961: 169-170).

Finalment, a banda del distributisme i la fe catòlica, hi ha dos altres elements que destaquen en la figura de l'autor: d'una banda, el seu prestigi com a especialista en política internacional, amb influència sobre els cercles conservadors anglesos. De l'altra, va destacar com a historiador i, especialment, com a biògraf. Convertit en un dels escriptors anglesos més prolífics de la seva època, la diversitat de perfils van fer de Belloc un autor conegut i, per a alguns, també admirat, a la Catalunya dels anys vint i trenta. A l'ombra de Chesterton, Belloc també irradiava llum pròpia.

2. ELS CONTACTES AMB CATALUNYA: A PEU I A LA PREMSA

Hilaire Belloc va entrar en contacte amb Catalunya molt abans que hi penetressin les seves idees. Amant dels viatges a peu a manera de pelegrinatge, havia trepitjat la península Ibèrica en diverses ocasions, atret per conèixer un país en el qual el catolicisme havia deixat una forta empremta espiritual (Belloc 1924a: 267):

I have entered Spain by many entries in the last twenty years: by Barcelona, coming from Africa and the Balearics; by Cadiz, coming in a little coastwise from Larais, in Morocco; by the Bay of Santander; by Coruña and by Vigo; more often by the mountain roads—all of them—and again by the easy but high cols, such as the Bonaigo, which have no roads but tracks.

De tots aquests viatges, en van restar diversos testimonis escrits. El més primerenc va ser *The Pyrenees*, llibre de viatges on ja va esmentar la particularitat del caràcter català i de la llengua pròpia (Belloc 1909: 49-50). Noves i més substancioses són les referències de l'article «The Ebro Plain», aparegut el 1912. Belloc centra aquest text (1958: 116) en una sensual descripció del paisatge més enllà de les vores del riu, i l'espiritualitat que li desperta l'experiència d'una terra inhòspita, de tons desèrtics, però també amb atractius colpidors:

Corn grows in that new Spain beneath one: many towns stand founded there; Christian churches are established; a human society stands firmly, though sparsely, set in that broad waste of land. But to the Northern eye first seeing it [...] it is always a renewed perplexity how corn, how men, how worship, how society (as he has known them) can have found a place there; and that, although he knows that nowhere in Europe have the fundamental things of Europe been fought for harder and more steadfastly maintained than they have along this naked and burnt valley of the Ebro.

Per a Belloc, Espanya era un dels països on es podia percebre més intensament l'espiritualitat catòlica. El recorregut de l'Ebre li permet transitar pels diversos territoris espanyols, evocant el passat de la Marca Hispànica, baluard de la cristiandat durant l'alta edat mitjana. Veu en el curs del riu la constatació d'una ànima comuna, que identifica sense anomenar-la amb la fe cristiana: «There lies behind all this, as behind a veil of dryness stretched from the hills to the hills, for those who will discover it, the intense, the rich, the unconquerable spirit of Spain» (Belloc 1958: 119).

No obstant això, en altres dos articles va dedicar atenció especial a la particularitat catalana dins l'Estat espanyol. Un va ser el ja esmentat de 1924, però anteriorment, el 1910, quan encara era totalment desconegut a Catalunya, va publicar a *Dublin Review* un extens article dedicat a «The Ferrer Case»: òbviament, tractava l'execució de Francesc Ferrer i Guàrdia arran dels fets de la Setmana Tràgica de l'estiu de 1909.

És la referència política més primerenca que hem localitzat de l'autor sobre el cas català, condicionada de nou per les conviccions morals: el fet que les protestes i la rebel·lió contra el govern espanyol s'haguessin canalitzat en forma d'atacs a edificis religiosos va motivar una mirada hostil en la interpretació dels fets. L'autor, però, reconeixia i destacava la singularitat del problema polític català, «not to be discovered elsewhere in Europe» (Belloc 1910: 168). La particularitat catalana, segons Belloc, havia alimentat la rebel·lió contra la mobilització d'efectius per a l'exèrcit espanyol en la guerra del Marroc: la commoció s'havia originat en la percepció de l'opinió pública que la contesa no obeïa a un interès general sinó a la satisfacció dels interessos privats d'empreses que explotaven recursos en territori marroquí —que Belloc fins i tot atribuïa al control jueu. Com que Catalunya no se sentia identificada amb el sentiment patriòtic espanyol, es va sentir encara menys cridada a defensar Espanya. Finalment, la manca d'un poder central fort, i el fet que Barcelona fos un centre econòmic de primer ordre de l'Estat, sempre segons la interpretació de Belloc, havia abonat la revolta i la consegüent reacció espanyola contundent. A partir d'aquí, el control anarquista de la rebel·lió, i la seva deriva anticatòlica indiscriminada, va portar Belloc a la més dura condemna: «Whatever was of the Church was looted or its loot attempted. Nothing that was not of the Church was touched» (Belloc 1910: 171). L'autor va centrar el text en la figura de Ferrer i Guàrdia, cap visible de la revolta, a qui acusava de francmaçoneria i ateisme i a qui condemnava amb duresa. Després de repassar sumàriament el procés penal i valorar que la decisió de l'execució era necessària —«the Spanish Government acted as all Governments have acted and must act» (Belloc 1912: 180)—, concloïa que el pitjor d'aquest cas havia estat la manca d'informació al Regne Unit, prova del poder encara invisible que estava aconseguint l'anticatolicisme arreu d'Europa i que calia desemmascarar.

Més enllà de la qüestió anterior, en l'esmentat article de 1924 també va dedicar un espai notable a la realitat catalana. Hi destaca el port de Barcelona com el principal port comercial d'Espanya, i recomana passejar per les muntanyes del nord del país per escoltar la llengua i observar els costums catalans. No obstant això, destaca la ciutat de Tarragona: «Though it lies in the southernmost part of the province, yet it is intensely Catalan and sums up in its serene antiquity the traditions of that land» (Belloc 1924: 274). Tot seguit, reconeix l'existència d'una qüestió catalana, definint-la com un rept per a Espanya: «It is not a peril, it is a challenge to the Spanish unity». I assevera que els catalans han construït, a través d'un «accident de la història» —haver constituït la Marca Hispànica i haver-se dotat de comtats propis diferenciats—, «a sharply diferent corporate spirit and informing local habit». Fruit d'això, l'escriptor constata una personalitat pròpia, que es concreta en una indústria més avançada, i la

introducció d'idees transmudanes, «good and evil, which are abhorrent to Aragon and Castile». I conclou (Belloc 1924a: 276):

Nearly every country of the modern world [...] has some such problem of local resistance to unity. [...] No view of modern Spain can neglect that anomaly of the Catalanian demand. There is no symptom of decline in it —the local separate spirit is still strong and strengthening; to judge it, I say, one must not stand in the turmoil and cross-currents of a huge centre like Barcelona, where to some extent the religious quarrel and much more the violent industrial conflict of our time confuse the issue. One must take the Catalanian spirit where it is normal, traditional, and native; and you will find it so most in Tarragona.

En definitiva, malgrat la imatge pejorativa de Barcelona que segurament tenia les arrels en l'article de 1910, Belloc evita pronunciar-se amb major contundència sobre la qüestió i deriva el tema vers la riquesa patrimonial de Tarragona, on s'aglutina l'herència romana clàssica amb la tradició catòlica. Amb tot, hem de convenir que, tot i la sensibilitat de l'autor pel nacionalisme irlandès, en el cas català la imatge de Belloc partia d'un coneixement limitat de la realitat de Catalunya.

Tanmateix, la constatació en termes tan clars per part d'un autor estranger de l'existència d'una qüestió catalana no va passar inadvertida a Catalunya, com demostra la traducció d'alguns fragments que va aparèixer al diari *La Veu de Catalunya* sota el títol «Un bell article d'Hilaire Belloc» (Belloc 1924b: 4). La major part dels fragments publicats són els dedicats a Tarragona, amb la particularitat que apareixen censurades diverses parts del text, que coincideixen amb les que acabem de citar. En el context de la dictadura de Primo de Rivera, la censura no podia deixar passar manifestacions com la de Belloc. De totes maneres, denota com el periodisme català d'orientació catalanista es mostrava amatent a les opinions sobre el tema que arribaven des d'altres punts d'Europa.

Més rellevant per al cas que ens ocupa és la presència directa de textos de l'autor a la premsa catalana. Trobem el primer article a *La Revista* dirigida per Josep M. López-Picó, que va publicar pel juliol de 1919 la traducció d'alguns fragments del seu volum *The Free Press*, en el qual, segons l'anònima presentació de l'article, «d'una manera insinuant i substanciosa» denunciava «els mals de la gran premsa capitalista moderna» (Belloc 1919: 204). Publicats per a justificar la labor i orientació de la revista catalana, assimilada la premsa lliure esmentada per l'escriptor anglès, els fragments indiquen l'admiració a Catalunya pel liberalisme de determinats sectors de la premsa britànica.

Després d'aquesta traducció, no trobem nous textos de l'autor fins a l'article sobre Tarragona de 1924 ja comentat, i la publicació a *la Revista de Catalunya*, a l'agost de 1924, de la traducció d'un fragment de l'article «Bad news» que, arran d'un auge desmesurat, profetitzava la fi imminent de la novel·la. La particularitat d'aquest text

resideix en la sentència final del comentari de Joan Crexells a les paraules de Belloc, que el vincula directament a la polèmica sobre la novel·la que es vivia a Catalunya: «A Catalunya no hi ha problema, perquè a penes hi ha novel·la» (J. C. [Joan Crexells] 1924: 207).¹ Ara bé, hem d'esperar fins al final dels anys vint per trobar textos escrits expressament per l'autor per a publicacions catalanes. Caracteritzats pel seu segell personal, com veurem, aquests articles estaran al servei de la difusió de la seva ideologia religiosa i social. Sobre el distributisme, el 1928 va publicar a *El Diluvio* «La bancarrota del capitalismo. El porvenir de la civilización» (Belloc 1928: 18):

El Estado distributista es el más antiguo, el más común y el más natural de todos los sistemas que conocemos, los hombres son más felices en aquellas condiciones y es el estado al que los Hombres tienden a volver después de haber conocido los desatinos de otros sistemas. Los Hombres pueden dar su mejor rendimiento y son más perfectamente ellos mismos cuando son dueños y son libres.

A banda dels textos anteriors, molt més rellevant va ser la col·laboració d'Hilaire Belloc al diari *El Matí*, que es va concretar en forma de vint articles entre el 23 de juny de 1929 i el 21 de juny de 1936, recollits en una antologia per Jordi Galí (Belloc 1995). Tot i l'ampli marc cronològic, s'agrupen en una primera sèrie de nou articles entre juny i novembre de 1929, dos articles esparsos el 1930, sis articles més el 1933 i, finalment, només un article el 1934, el 1935 i 1936.²

Per al tema que ens ocupa, els sis primers articles són els que presenten un major interès, i on Belloc desplega amb major amplitud la seva faceta d'apologeta de la fe cristiana en una defensa aferrissada de la història en clau catòlica. A «La història és el primer dels estudis profans» reclama una educació en els paràmetres «correctes» de la consciència, és a dir, en una combinació adequada de l'aprenentatge del saber clàssic —especialment llatí, que segons l'autor vertebrava el pensament europeu—, amb una espiritualitat religiosa. Parafrasejant Belloc, la història permet ratificar la filosofia, explica el sentit de l'acció humana, reforça amb exemples la doctrina abstracta, explica les nacions i les cultures, guia la política i omple l'home de sentit estètic (Belloc 1995: 65-70). L'autor aprofita el segon article, «La veritable història ha de ser catòlica», per

1. La polèmica sobre la novel·la ha estat àmpliament comentada a Molla (2015) i Corretger (2008: 10-17) entre d'altres.

2. Tot i que l'antologia conté tots els articles de l'autor publicats al diari, hem de consignar que quatre presenten un error de datació: el primer, «La història és el primer dels estudis profans», no és del 28 de juny de 1929, sinó del 23 de juny; el tercer, «La major part de la història moderna és falsa» és del 7 de juliol de 1929 —en comptes del 7 de juny—; «La submissió naval d'Anglaterra als Estats units» correspon al 5 de setembre de 1929 —no al 5 d'agost— i, finalment, «Reparacions i paritat naval» no va aparèixer el 9 d'octubre de 1929, sinó el 2 d'octubre.

atacar la laïcitat d'alguns estats. Davant la impossibilitat que la història sigui imparcial, aquesta s'ha de regir pel que ell anomena una filosofia, una actitud davant la realitat. Com que aquesta filosofia ha de ser la veritable, només pot ser la catòlica. A defensar aquesta idea, i a alertar dels perills en què pot incórrer una visió de la història guiada per interessos particulars —l'autor admet els defectes de la condició humana— destina bona part dels seus arguments, per acabar amb una sentència contundent a favor de l'humanisme catòlic (Belloc 1995: 76):

La cosa principal és la producció i ensenyança de la història d'una faïso que reposin tots sobre la fe. La veritable història ha d'ésser universalment i generalment catòlica, perquè la filosofia, la teologia i la moral són veritables i elles soles expliquen a naturalesa de l'home.

En l'article següent, «La major part de la història moderna és falsa», reivindica la contribució cristiana a la construcció de la tradició medieval europea, i ataca aquells que la neguen, i que neguen també la influència del classicisme en aquesta tradició per poder oferir una visió positiva del progrés il·limitat. Belloc adopta en aquest punt el mateix parer crític i pessimista sobre l'evolució de les societats occidentals que podríem trobar en Valéry, Eliot o Berdiaeff, tot i que amb matisos. En aquest aspecte, a més, es mostra molt crític respecte a l'auge de la imatge positiva de la reforma protestant i l'edat moderna, que es contraposa a una denigrada edat mitjana. Evidencia així de nou les estretes vinculacions, segons ell, entre societat i religió i, al capdavall, entre humanisme i religió. Segons l'autor, s'havia difós la concepció falsa que «la religió catòlica fou una il·lusió falsa de la qual els homes sofriren, i de la qual foren alliberats per una expansió del coneixement» iniciada, és clar, durant el Renaixement (Belloc 1995: 78). A demostrar que «la religió és la base de tota cultura, que solament la veritable religió pot produir una cultura feliç», i que «el rebutjament de tota religió positiva significa l'anarquia en cultura» (Belloc 1995: 81), i a denunciar el menysteniment del passat catòlic europeu, en una línia distributista, dedica tot l'article següent: «Exemples generals d'història falsa». Finalment, al darrer article d'aquesta primera sèrie, «Sospesant els pros i els contres», recapitula els arguments anteriors i arriba a la conclusió que es pot apostar per la història —catòlica— com una de les principals eines per a assolir el coneixement.

La major part de la resta dels articles evidencien l'especialització de l'autor en política internacional, ja que, en bona mesura, estan encaminats a tractar afers geopolítics: els del 5 de setembre i el 2 d'octubre pivoten sobre l'anàlisi de la posició d'inferioritat respecte als Estats Units en què havia quedat Anglaterra en l'escenari de postguerra. Al l'article següent, «La treva», raona les causes per les quals considera que la pau de Versalles fou tan sols una treva —armada i inestable—, a l'espera d'una improbable entesa

francoalemanya, de commocions del tauler europeu que obliguessin a noves aliances o d'una restauració d'un govern de cultura catòlica a França que infongués respecte als enemics. El 22 de juny de 1930, Hilaire Belloc insistia de nou en la influència de la religió sobre la política, i en la necessitat d'impulsar el catolicisme arreu d'Europa com el principal element de cohesió. Amb posterioritat, ja amb Hitler al poder, diversos articles de 1933 denoten la pèrdua d'esperança en la pau. Els articles del 26 d'abril, 5 i 22 d'octubre i 30 de novembre, i també el del 13 de febrer de 1934, estan orientats a aquesta qüestió. Malgrat infravalorar les proclames i mesures de Hitler i subestimar la seva capacitat de mobilització i alteració de l'ordre internacional, Belloc no deixa d'alertar sobre els perills que aventuren una nova guerra. El seu punt de vista es basa en la manca d'acció de la resta de governs europeus, especialment l'anglès. Aquesta visió era compartida per altres analistes: en el context català, hem comentat en un altre lloc la interpretació del periodista Manuel Brunet —també catòlic i especialitzat en política internacional—, que presenta moltes concomitàncies amb les apreciacions de Belloc (Montero 2016: 171-176), especialment en la crítica a la connivència de les potències europees davant les polítiques repressives nazis. Sobre aquesta qüestió, hem d'esmentar un altre article de Belloc —que completa la producció de l'autor a la premsa catalana—, «D'Anglaterra», aparegut en aquest cas a *La Paraula Cristiana* el 1933. El text conté una crítica a la persecució jueva per part del règim nazi i a la passivitat del catolicisme europeu davant d'aquest fet. Els raonaments són complexos i s'allunyen del propòsit del present estudi, amb la qual cosa no ens hi estendrem aquí. D'altra banda, la seva posició sobre el tema ha estat interpretada en altres llocs de forma exhaustiva (Pérez i Ventayol 2015: 187-188, 585-586; Escorihuela-Pujol 2018: 21-23; Montero 2011: 537-539; Tafalla 2005).

Tornant a *El Matí*, en altres articles adopta una altra perspectiva sobre l'anàlisi política: a «Una ordre de la banca», aparegut a l'agost de 1930, assevera que els poders polítics havien quedat sotmesos als poders econòmics. El fenomen no era nou, però, segons Belloc, la novetat era la manca de discreció: «Per primera vegada, els bancs han sortit al carrer, mentre fins ara la seva força estava en secret» (Belloc 1995: 127). Finalment, aquest moviment permetia constatar, una vegada més, la pèrdua de la influència de la moral catòlica, substituïda per altres vectors. A «Els nostres deures envers els pobres», de 26 de març de 1933, recorda els valors cristians i, especialment, la caritat respecte als desfavorits, per insistir sobre un repartiment equitatiu de la propietat privada. Amb un to completament diferent, a «Conferències», de maig de 1933, critica amb duresa les conferències polítiques entre mandatariis, «una mena de disbauxa o viatge de vacances emprès a expenses del públic pels polítics professionals, especialment dels països parlamentaris» (Belloc 1995: 137).

Els dos darrers articles de Belloc al diari no presenten relació temàtica amb la resta. Com hem apuntat, van ser publicats de forma més aïllada, i no van tenir més recorregut. A «Serà una presa de l'Islam?», de 12 d'octubre de 1935, condensa les seves sensacions en el terreny religiós després d'un viatge a Atenes, i «Gilbert», del 21 de juny de 1936, és l'article elegíac del seu gran amic, i constitueix la coda a una chestertonització d'alguns cercles catalans durant el període d'entreguerres. Una vegada més, el fet que l'article d'*El Matí* obituari de l'autor de Beaconsfield —una de les principals capçaleres en la introducció de l'humanisme catòlic a Catalunya— fos d'Hilaire Belloc il·lustra la influència que va tenir aquest sobre Chesterton i, alhora, la presència i certa rellevància de l'autor a Catalunya.

3. EL PENSAMENT DE BELLOC A LA PREMSA CATALANA

Com hem indicat més amunt, el pensament d'Hilaire Belloc va penetrar a Catalunya des de múltiples perspectives: com a intel·lectual de referència en el camp periodístic i de la història, com a capdavanter del catolicisme a Anglaterra i com a ideòleg del distributisme. Tot i això, abans de la Guerra Civil la traducció al català o castellà de la seva obra va ser migrada: tan sols *La Revolució Francesa* (1918) i les biografies d'Oliver Cromwell (1929), Georges-Jacques Danton (1931) el cardenal Richelieu (1932) i la reina Maria Antonieta (1933). Molts altres títols, alguns dels quals ja hem esmentat i es compten entre els més influents del nou humanisme anglès, no van poder ser traduïts —òbviament al castellà— fins a la postguerra espanyola, i han arribat sense traduir fins quasi als nostres dies —la traducció d'*Europe and the Faith* és de 2008. En el camp editorial, l'obra de Chesterton va capitalitzar els esforços i, segurament, els textos de Belloc se'n van ressentir.

Josep M. López-Picó, Josep Carner, Joan Crexells, Carles Soldevila, Marià Manent, Pau Romeva, Ramon Esquerra, Josep Pla, Eugeni Xammar, Josep M. Junoy, Manuel Brunet o Maurici Serrahima són només alguns dels autors que van llegir i rebre la influència del tàndem Chesterton-Belloc (*Chesterbelloc*, com l'havia batejat G.B. Shaw). La qualitat literària i capacitat de controvèrsia de les seves obres, la particular visió de l'home i les seves teories sobre la societat, l'ús de la paradoxa en l'escriptura, i en alguns casos la defensa de les seves conviccions catòliques van impressionar aquests autors, a la vegada que associaven les seves figures a la idea de democràcia i de llibertat en l'exercici del periodisme. Indubtablement, van alimentar el creixement d'una atmosfera liberal a Catalunya, a més d'influir en una notable modernització i millora qualitativa del periodisme, principalment catòlic (Lluch 2000: 55):

L'interès per la finalitat propagandística de la literatura va ser el que va propiciar durant aquells anys una recepció enorme a Catalunya dels polemistes catòlics estrangers, és a dir, d'aquells autors que es destacaven per l'actuació a favor del catolicisme en el camp de la polèmica i la literatura de debat. Se'ls valorava ja que eren escriptors amb un prestigi intel·lectual més o menys reconegut que adoptaven un punt de vista irrenunciablament catòlic en l'actuació pública i en la participació en els debats de màxima actualitat, i feien que el catolicisme tinguera una presència positiva i activa en la palestra cultural i social. Una actuació, per tant, en sintonia amb el que buscava bona part dels sectors catòlics catalans: intervenir des d'un catolicisme desacomplexat que es definia socialment i culturalment com a tal.

La repercussió de Chesterton a Catalunya es va veure afavorida per les tres visites que l'autor anglès hi va fer el 1926, el 1928 i el 1935, i que es poden resseguir amb detall en els treballs esmentats anteriorment. En relació amb Hilaire Belloc, a banda del vessant catòlic, alguns autors catalans en valoraven la categoria professional i intel·lectual. Així, en el famós article de *La Veu de Catalunya* «Periodisme? Permetin!» de resposta a Josep M. Junoy, que va derivar en una polèmica sobre la renovació del periodisme català, Josep Pla i Eugeni Xammar van situar Hilaire Belloc, juntament amb G. K. Chesterton, al capdavant de l'escenari britànic (Pla & Xammar 1924), opinió reblada per Carles Soldevila a *La Publicitat*, en situar-los com a principals actors de l'atmosfera liberal que caracteritzava el periodisme anglès (Soldevila 1924). Al seu torn, Josep Carner va declarar llegir amb regularitat Belloc, i el va qualificar de «gran assagista anglès» (Carner 1925).

A poc a poc, l'autor anglès va anar esdevenint conegut a Catalunya. Al Regne Unit, la doctrina distributista s'havia anat popularitzant, especialment després de la publicació per part de Belloc de *The Servile State*, un llibre que va tenir un ressò extraordinari a Anglaterra, va donar una nova empenta al catolicisme anglès i va portar alguns joves intel·lectuals britànics a interessar-se pel moviment (Jiménez Torres 2017: 185). Un dels autors catalans més amatents a aquesta evolució va ser Joan Crexells. Col·laborador habitual de la premsa, era considerat un intel·lectual amb una enorme projecció. Interessat pel dret, la filosofia, la filologia clàssica o l'estadística, destacava per la seva versatilitat. A partir de 1920 va viatjar a diverses ciutats europees per ampliar els seus coneixements d'estadística, mentre col·laborava en diaris i revistes barcelonines. En aquest itinerari, abans de tornar a Barcelona el 1924, va fer una llarga estada a Anglaterra, on va conèixer de primera mà els textos de Chesterton i Belloc, i en va captar la rellevància (Capdevila 1927: 102-103). Coneixent aquest periple, s'entén que Crexells fos un dels principals introductors del distributisme a Catalunya. Entre el 29 de gener i el 19 de febrer de 1925 va publicar a *La Publicitat* quatre articles de comentari de *The Servile State* de Belloc. La sèrie es va originar arran de la bona acollida del primer text, que «havia creat en alguns mitjans intel·lectuals el desig que

fossin exposades amb major detall les teories de l'escriptor anglès» (Crexells 1925b). Aquests articles van ser destacats per Martí Esteve en el número d'homenatge a Joan Crexells publicat per *La Nova Revista* el 1927 (Esteve 1927: 112), fet que evidencia la transcendència de les opinions del jove intel·lectual, i han estat dels més recordats de l'autor. Òbviament, també van significar una fita important en el coneixement dels postulats de Belloc a Catalunya.

Crexells dedica els dos primers articles, «El retorn a l'esclavitud» i «Proletariat i esclavitud», a l'exposició de les idees de Belloc, i estableix les distincions oportunes entre models de govern que l'autor oposa, uns basats en l'esclavitud i d'altres en el capitalisme. Sense fer valoracions, Crexells constata les relacions diferents de poder: en l'estat servil —dominat per l'esclavitud—, hi ha condicions polítiques i econòmiques diferents segons el grup de població, lliure o esclau. En canvi, en el sistema capitalista, la legislació és la mateixa per a tothom, però les condicions econòmiques són les que estableixen les distincions i les classes socials, benestants i proletariat. D'aquesta manera, segons Belloc, la llibertat i la igualtat que aporta el capitalisme són només aparents. A partir d'aquesta premissa considera que, tot i les connotacions negatives i de menyspreu atorgades al model esclavista, ben gestionat proporcionaria condicions de vida millors que el capitalisme. Per il·lustrar aquest punt de vista, diu Crexells, Belloc se sustenta en la lenta evolució de l'esclavitud, originada a l'antiguitat clàssica, vers el serf i, posteriorment, l'home lliure durant l'edat mitjana «l·ligat per unes obligacions de natura purament econòmica en el moment més brillant del sistema» (Crexells 1925a). En aquest punt, queda clara l'orientació de la doctrina de Belloc: en l'època medieval la propietat privada es va generalitzar i repartir de forma equilibrada entre els diversos nivells de la societat: les famílies, els gremis i els municipis. Seria l'estadi distributiu, contraposat al servil i el capitalista. Els dos primers serien estables i, el darrer, inestable, amb una tendència inevitable cap a un dels altres dos.

Davant la consideració marxista que el capitalisme ha estat fruit de la industrialització, i que per a derogar aquest model caldria prescindir de la maquinària i el progrés, Crexells observa com Belloc situa les arrels del sistema capitalista a Anglaterra en el segle XVI, a través de decisions i mesures anteriors a la industrialització que van propiciar la concentració de la propietat. Per tant, segons Belloc, la teoria distributista no depèn de la indústria, i permetria conservar-la en l'adaptació al sistema no capitalista.

En conclusió, la tesi de Belloc que comenta Crexells és que, en contra dels vaticinis socialistes, un esgotament del capitalisme no tendeix cap a fórmules de gestió en col·lectivitat, i tampoc cap al model distributista, sinó vers un retorn a l'esclavitud. En aquest cas, però, a diferència de l'antiguitat, l'esclavitud serà per raons econòmiques.

Exposades les teories distributistes del llibre de Belloc, Crexells dedica els altres dos articles a la seva crítica. A «Encara sobre la futura esclavitud», critica la idealització de l'edat mitjana. Com constata el periodista català, el sistema medieval tenia grans virtuts: les seves característiques «interpretades rectament, descobreixen un sistema d'organització que, si no perfecte, és una de les organitzacions més justes que, donada la imperfecció de la vida humana, es poden pensar» (Crexells 1925c). Ara bé, les evidències demostren que, en la pràctica, estava dominat per l'abús i la vexació dels poderosos sobre els febles: «Hi havia a l'Edat Mitjana una mena de dret diví d'abusar», conclou Crexells. Si bé el periodista reconeix que aquest defecte és humà, i per tant no atribuïble al model, també és cert que és altament improbable que no es reproduís. En aquest sentit, el mateix Belloc, en un article sobre la història a *El Matí*, també reconeixeria la imperfecció humana i els perills que comporta per a la catolicitat.

D'altra banda, Crexells esmena la plana a Belloc en la consideració d'estabilitat dels sistemes servil i distributista. Malgrat haver durat molts segles, el servil va entrar en decadència quan es van assumir certs drets de l'home. Pel que fa al distributista, en el segle XVIII ja va entrar en crisi i va començar a ser substituït pel capitalisme, de forma que tampoc va tenir una vigència dilatada. Per tant, segons Crexells, cap organització pot ser titllada d'estable, perquè «totes tenen un punt d'imperfecció que les fa en un moment donat vulnerables» (Crexells 1925c). En el que sí que dona la raó a Belloc és en la constatació que les societats occidentals no han evolucionat vers el comunisme. Després de les convulsions originades per la Primera Guerra Mundial i la primera postguerra i, especialment, per la revolució russa, posteriors a la publicació del llibre de Belloc, per a Crexells aquest fet és indiscutible: cal un interès privat per garantir la producció. Un altre punt a favor de Belloc és la seva conclusió que, amb l'aprovació de lleis de protecció del treballador, s'altera l'equilibri de llibertat entre ciutadans, i s'atorga a partir de la relació laboral un estatus diferent al patró i al treballador. Els arguments anteriors, tant en contra com a favor dels postulats de Belloc, porten Crexells a proposar com a solució «dissociar la llibertat política de la llibertat econòmica» (Crexells 1925c). A aquesta finalitat dedica el darrer article: advoca per una intervenció ajustada de l'Estat que reguli uns acords mínims entre els individus i que, per tant, al mateix temps eviti els perills del comunisme. El punt clau, segons Crexells, és que la condició econòmica d'esclau no derivi en una condició política també d'esclau. Per això, aposta per donar el poder polític a les classes humils i llevar-li'l als poderosos, els quals gaudirien només de poder econòmic. A canvi d'aquest privilegi, i dels beneficis del treball del proletariat en èpoques de bonança, la burgesia estaria obligada a la salvaguarda de la classe treballadora en època de crisi. Per evitar pervertir l'equilibri, Crexells deixaria en mans del proletariat tot el poder polític perquè proposés

les directrius necessàries de la intervenció de l'Estat per garantir-ne el compliment. És per tant, un model híbrid, capitalista en el terreny econòmic i democràtic en el vessant polític. Crexells determina aquest model com un contrapès de l'experiència bolxevic, segons ell fracassada en el terreny econòmic malgrat els avenços polítics, i necessari per a recuperar certa estabilitat, ja que infonia el sentit de respecte entre les diverses classes (Crexells 1925d):

Allí on els principis de l'economia capitalista s'hauran atenuat a temps amb una legislació adequada i la classe políticament dominant haurà sabut fer participar a les altres classes en el govern del país, s'haurà creat una atmosfera de respecte a la dignitat humana que farà impossible arribar a les darreres conseqüències de l'evolució de la societat capitalista.

En definitiva, les teories distributistes van servir a Crexells per reflexionar sobre la viabilitat dels models polítics i econòmics en disputa en les societats occidentals d'entreguerres. Malgrat reconèixer els defectes dels postulats de Belloc, van servir de palanca per a una reflexió sagaç i suggeridora en el pla teòric per part de l'intel·lectual català. Malauradament, la prematura mort de Joan Crexells el 1926 va impedir que seguís aportant els seus coneixements i interpretant l'obra de Belloc. Donat el seu interès, i atenent al ressò de què gaudien les seves opinions, de ben segur que hauria contribuït al comentari i debat de les opinions de l'intel·lectual anglès que van tenir lloc a la premsa catalana els anys següents.

Pel que fa al distributisme, va continuar despertant interès a Catalunya arran de la publicació de l'assaig de G. K. Chesterton *The Outline of Sanity* el 1926, en el qual exposava i actualitzava les teories distributistes. Manuel Raventós, Pau Romeva i Ramon Rucabado van comentar-ne l'any següent el contingut a *La Revista* pel juliol de 1927, a *La Nova Revista* pel novembre del mateix any i a *Catalunya Social* el 22 de desembre de 1927, respectivament. D'aquesta manera, i causa de l'increment de la popularitat de Chesterton, a poc a poc es va anar associant el model distributista més a la figura i pensament de l'autor de *L'home perdurable* que a Hilaire Belloc, reconeixent que aquesta teoria ocupava «bona part de l'activitat que podríem dir extraliterària de l'autor» (Romeva 1927: 197). Tanmateix, aquestes anàlisis exposen, en bona mesura, els mateixos arguments que Crexells, però queden lluny de la profunditat interpretativa del periodista barceloní. L'interès per aquesta teoria política va anar gradualment perdent interès durant els anys trenta, segurament per la seva incapacitat d'obtenir influència política ni de generar perspectives d'aplicació, i va quedar supeditada a un interès general per l'obra chestertoniana. D'altra banda, al cap de pocs anys, les convulsions provocades per la Segona Guerra Mundial i la polarització de l'escenari internacional al voltant dels sistemes capitalista i comunista va fer inviable l'aplicació de les teories en el terreny econòmic tant del *Chesterbelloc* com de les propostes de Crexells.

Tanmateix, al cap de pocs anys, la rellevància de Belloc a Catalunya va derivar vers la seva faceta apologètica. Ja a partir de la segona meitat de la dècada dels vint, i especialment als anys trenta —coincidint amb la col·laboració a *El Matí*—, trobem diverses referències a la premsa catalana que destaquen el «Catholic Revival» de la premsa i la literatura anglesa encapçalat per Chesterton i Belloc. Aquest fenomen es va originar a partir de 1926, coincidint amb la primera visita de l'escriptor de Beaconsfield a Catalunya i amb la publicació per part de Belloc de *A Companion to Mr. Wells's «Outline of History»*. El llibre de Belloc era una rèplica en clau catòlica de l'assaig històric de H. G. Wells —que motivaria posteriorment la resposta de Wells a *Mr. Belloc Objects to «The Outline of History»*—, que va gaudir de notorietat a Catalunya.³ En un article a *La Paraula Cristiana*, l'abril de 1926, Christopher Sprigg va analitzar amb detall «El catolicisme en la literatura anglesa moderna», designant com a factor principal del renaixement catòlic la defensa de l'equanimitat i l'ordre, que donaven seguretat davant un cert desconcert general. Dins aquest moviment, òbviament, Chesterton i Belloc eren els principals exponents, «representatiu de les millors qualitats dels nostres autors catòlics: d'una banda, el foc, l'entusiasme, la poesia i l'humor [de Chesterton], d'altra banda la claredat, la lògica i la ironia [de Belloc]» (Sprigg 1926: 348).

Pel que fa a la reacció de Belloc a la crítica de les religions que contenia el llibre de Wells, va despertar una considerable simpatia entre els cercles catòlics catalans. A tall d'exemple, Ramon Rucabado va prendre exemple de la desimboltura de Belloc en la defensa de les seves conviccions, participant en una polèmica de finals de 1926 entre Feliu Elias, Carles Soldevila i Manuel de Montoliu, en la qual Soldevila criticava l'afiorament d'«un nucli d'escriptors vidriosament catòlics» que vetllava per una correcta moral (Soldevila 1926: 470). En el seu comentari, aparegut a *Catalunya Social*, citant específicament paraules d'un Belloc que combatia heroicament «els cercles protestants d'Anglaterra», Rucabado va defensar una actitud bel·ligerant contra totes les blasfèmies i les heretgies, encara que aparentment tinguessin poca capacitat d'influència en l'escenari català. També alertava de les amenaces que el sindicalisme i una certa «adoració de l'Estat» significaven per al catolicisme, i declarava estar disposat a combatre aquestes ideologies amb totes les energies en favor de l'Església (Rucabado 1927: 84-85). En la mateixa línia es va manifestar Maurici Serrahima a *Criterion*, comentant el volum de Belloc *Mr Wells et Dieu*, publicat a París. El crític va lloar la contundència de la resposta de Belloc a l'obra de Wells, que havia causat «un

3. Sobre la recepció a favor i en contra de l'obra de Wells a Catalunya, i un breu comentari sobre la influència que l'admiració per Chesterton a Catalunya va tenir en la recepció d'aquesta obra, vegeu Iribarren 2005: 223-226.

esclat d'indignació entre els catòlics anglesos». Segons Serrahima, la resposta que hi havia donat Chesterton amb *L'home perdurable* —traduïda el 1927 al català per Marià Manent— no era prou contundent. La resposta adequada havia arribat de la mà de l'obra de Belloc, «de curtes proporcions, d'una claredat absoluta, d'una simplicitat d'argumentació perfecta, i d'una ironia despectiva que colpeix i deixa rastre, és la que calia». Per a Serrahima, el to de menyspreu de Belloc era dispensable perquè, tot i que «la noblesa ha d'ésser la característica del polemista catòlic», en aquest cas el primer vulgaritzador de la qüestió havia estat Wells, i calia respondre-li des d'una altura equivalent. En conclusió, destacava en l'obra de Belloc la gran «força destructora» dels arguments de Wells, però alhora l'extraordinari poder apologetic, amb «un aspecte exterior de certesa que dobla la seva força de convicció» (Serrahima 1928: 225-226).

L'admiració del crític no es va limitar al vessant apologeta, sinó que també es va manifestar sobre la seva faceta de biògraf i historiador. Davant la publicació en castellà de *Maria Antonieta* el 1935, Serrahima va publicar a *El Temps* una ressenya elogiosa, comparant les biografies de Stefan Zweig i Hilaire Belloc. Segons el crític, el mèrit del volum de Zweig era l'adequada combinació de la vivacitat dels personatges i la profusió de detalls i anècdotes sobre «un fons d'història veritable i seriosa». Amb tot, li mancava una visió més completa de l'època i el context del personatge. Per a Serrahima, això es podia trobar en la biografia de Belloc, «un llibre perfecte» del «gran historiador catòlic anglès», en el qual «la visió de conjunt no exclou els detalls; la major amplitud del tema no trenca mai la línia de l'interès». I conclouïa amb una sentència taxativa: «Jo crec que aquest llibre és netament superior al d'Zweig» (Serrahima 1935). En un article anterior publicat el 1933 a *Esplai*, suplement d'*El Matí*, malauradament sense signar, ja s'havia establert la comparativa entre els dos volums, i s'hi lloava de Belloc la descripció del context i la capacitat analítica de l'escenari polític. Des del punt de vista estilístic, en destacava «la calma del seu llenguatge, la seva escassa concitació, el predomini de la freda reflexió damunt l'ímpetu passional, la preferència per les indagacions de relacions vastes i complexes entre els fets, més que no per la tempestuosa ambigüïtat de l'anàlisi interior.» I, com no podia ser d'altra manera en el suplement del diari catòlic, reservava una menció especial a la qüestió religiosa: «Les pàgines [...] sobre les relacions entre la religió i la revolució o sobre les condicions religioses de França en aquella època i sobre l'acció del clergat davant la cismàtica constitució civil ens donen una idea de la claredat i solidesa del pensament de Belloc» ([s. s.] 1933).

Així, doncs, Serrahima no va ser el primer a elogiar les qualitats com a historiador de l'autor britànic. A banda de la ressenya anònima esmentada, el primer a adonar-se'n havia estat el solvent crític comparatista Ramon Esquerra, estudiat amb

detall per Guillem Molla (2015), que havia lloat també a *Criterion* un volum dedicat en aquest cas a Oliver Cromwell. Segons Esquerra, el mèrit principal de la biografia de Belloc era, com succeiria també amb *Maria Antonieta*, la visió de conjunt: «Belloc ens dona en aquest llibre, no una biografia, sinó el que és més interessant, una visió composta de l'home i de l'obra, de l'ambient i del caràcter, feta amb remarcable esperit crític i complet desapassionament» (Esquerra 1929). Anys més tard, però, la valoració d'una altra biografia de Belloc, en aquest cas de Richelieu, no tindria per a Esquerra la mateixa consideració favorable, ja que preferiria la publicada per Auguste Bailly (Esquerra 1935).

Els comentaris anteriors evidencien l'interès arreu d'Europa pel gènere biogràfic i, més concretament, per les biografies novel·lades. Al mateix temps, és evident que a Catalunya es va situar Belloc al costat de grans autors d'aquest gènere, com el mateix Stefan Zweig, Emil Ludwig, André Maurois o Lytton Strachey, les obres dels quals van tenir arreu d'Europa —i també a Catalunya— una excel·lent acollida (Brunet 1928, Tasis 1935).

Així doncs, com hem anat repassant, malgrat que la figura i l'obra de Belloc no va generar l'impacte que va provocar Chesterton en l'escenari periodístic català, no és menys cert que hi va tenir una presència continuada durant els anys vint i trenta, arran dels diversos eixos del seu pensament i producció. Amb tot, en bona mesura, aquests eixos s'havien anat trenant al voltant de la visió i els treballs de l'autor en el camp de la història. Per això, no és estrany que a l'agost de 1934 aparegués a *La Veu de Catalunya* un comentari de la seva obra en aquest camp: «Hilari Belloc, historiador», signat per un no identificat M. O. En destaca especialment la *Història de la Revolució Francesa* i la *Història d'Anglaterra*, de la qual s'havien publicat cinc volums fins aquell moment. En paraules del crític, un dels mèrits de Belloc era l'atribució de «la més gran importància a la influència dels individus en la història», i desmentia taxativament aquells que, a causa de l'estil apassionat i humorista de l'autor, en dubtaven de la seriositat i el rigor. La segona part de l'article s'orienta vers el catolicisme de Belloc, i recupera una obra que fins llavors havia estat poc esmentada a Catalunya, però cabdal per a entendre la seva posició: *Europe and the Faith*. El crític destaca el pessimisme de l'autor respecte a la unitat moral d'Europa, relligada per una fe catòlica amb arrels en l'antiguitat clàssica i en l'etapa més arborescent durant l'edat mitjana, que havia atorgat al continent l'hegemonia mundial i el paper de garant d'uns valors i de la transmissió del coneixement de la civilització occidental. El periodista assenyala com segons Belloc els principals agents del trencament d'aquesta unitat eren els efectes de la Reforma protestant i l'auge dels nacionalismes dels pobles més poderosos. En aquest darrer punt, segons l'autor anglès, la idealització del poder de l'Estat amenaçava l'autoritat de l'Església i

la fraternitat europea. Com a principals exponents d'aquestes amenaces, a dos segles de distància, Belloc havia situat les figures del cardenal Richelieu i Otto von Bismarck: «prova com l'obra del darrer és el complement de la que el primer havia iniciat, i que el resultat definitiu d'ambdues activitats ha estat una Europa que veiem en lluita amb ella mateixa, enemiga d'ella mateixa». I conclou que «només un historiador catòlic i anglès hauria pogut atrevir-se a l'esmentada comparació. Un francès no hauria gosat col·locar junts els noms de Richelieu i Bismarck» (M. O. 1934).

Com a historiador, filòsof polític o periodista, el catolicisme d'arrel humanista va ser el principal vector de la presència d'Hilaire Belloc a la premsa catalana durant el període d'entreguerres. Òbviament, la figura de Belloc era seguida pels intel·lectuals catòlics i de tendència moderada, que acabarien sentint-se incòmodes amb les mesures laïcistes instaurades durant la República espanyola. A la reacció d'aquestes mesures hem d'atribuir en part la incidència de l'apologètica de Belloc i de l'obra chestertoniana, com ja hem indicat, per exemple, en la posició combativa adoptada per Rucabado, i com s'ha indicat en altres llocs en relació amb les actituds de Junoy, Romeva o Brunet, entre d'altres.

Tenint en compte aquest posicionament, els eixos del pensament bellocià i el seu afecte per Espanya fonamentat en l'espiritualitat catòlica, no és estrany que l'intel·lectual anglès s'alineés amb els colpistes en l'aixecament militar de juliol de 1936. A diferència de Chesterton, que va morir un mes abans de l'esclat de la guerra civil, Hilaire Belloc sí que va viure el conflicte, i es va declarar fascinat pel «caudillo» espanyol. El 1939 va entrevistar-lo a l'Ebre, des d'on va poder també contemplar els combats (Morton 1955: 155). El resultat de la trobada va ser publicat a la revista catòlica *The Tablet*, on Belloc va descriure el futur dictador com un nou heroi de la cristiandat en el combat contra el comunisme (Belloc 1939: 245-246).

Com altres autors anglesos contemporanis, Hilaire Belloc va donar suport a Franco per la seva defensa dels valors d'anticomunisme i catolicisme, malgrat considerar inquietants les relacions entre Franco i Hitler (Pearce 2000: 203). La clau de l'animadversió envers la República, òbviament, es troba en els atacs contra l'Església dels primers compassos de la guerra; i la convicció que darrere d'aquests grups hi havia el control del comunisme soviètic (Corrin 1986: 204-207). Aquesta posició, a més, coincideix amb l'anàlisi que havia fet de la Setmana Tràgica i el procés contra Ferrer i Guàrdia, i s'alinea amb la irritació que havien provocat en els cercles catòlics les esmentades reformes laïcistes del govern republicà. Les notícies de cremes d'esglésies i assassinats d'eclesiàstics no van fer res més que alimentar aquesta actitud, i van passar per sobre de la consideració respecte a la particularitat catalana que havia expressat Belloc en èpoques anteriors.

De totes maneres, la guerra va alterar completament l'escenari espanyol, i també català. Són del tot conegudes les mesures repressives del nou règim franquista en el camp cultural, i l'anihilació de tot el sistema literari i periodístic en llengua catalana. Respecte a la incidència de Belloc, si bé va continuar sent un autor ben considerat per les autoritats franquistes —l'Oficina de Premsa i Propaganda a Londres va organitzar un homenatge en honor seu el 1940—, la seva notorietat es va estroncar dràsticament el 1942, quan l'autor va patir un infart que el va impossibilitar. La seva obra va anar quedant relegada a l'oblit, i tan sols una gasetilla a *La Vanguardia* va informar del seu traspàs ([s. s.] 1953). Aquesta migrada atenció contrasta amb l'efecte considerable que havia produït la seva obra a Catalunya durant els anys previs a la guerra civil, i il·lustra la profunditat dels efectes que havia produït el canvi d'escenari en el camp cultural català.

4. CONCLUSIÓ

En el nou ordre, el catolicisme s'associaria més aviat al concepte de «croada» col·lectiva contra el comunisme, i la seva posició de privilegi acabaria fins i tot incommodant alguns dels catòlics catalanistes que hem esmentat al present estudi. A partir de 1939, doncs, el catolicisme tindria poc a veure amb la transmissió del coneixement i la reivindicació de l'individu amb què s'havia associat l'humanisme catòlic durant els anys vint i trenta, i del qual la influència anglesa havia estat un exponent rellevant a Catalunya. Per aquest motiu, per poder entendre millor la penetració dels Nou Humanisme a Catalunya, cal girar la vista vers el període d'entreguerres i, a banda de la influència francesa o alemanya, repassar amb detall la incidència anglesa. En menor mesura que al Regne Unit, el catolicisme cultural català també va viure un cert *revival* alimentat no només per la popularització de Chesterton a Catalunya, sinó també, a la seva ombra, per la figura i l'obra del seu gran amic Hilaire Belloc. Més enllà de la influència que aquest va tenir sobre Chesterton, és indubtable que sense la concurrència d'«Old Thunder», de ben segur que la recepció de l'humanisme anglès a Catalunya no hauria tingut el notable impacte de què va gaudir. No és banal que a Anglaterra Georges Bernard Shaw hagués encunyat el terme *Chesterbelloc* per designar el caràcter indissoluble de l'obra dels dos amics. Aquesta fusió també es va traduir en la seva influència a Catalunya, que no es pot comprendre en tota la seva dimensió sense tenir en compte i analitzar el paper que hi van jugar els dos autors. Una influència que va tenir efectes no només en el vessant espiritual i en la capil·larització dels postulats humanistes d'arrel catòlica, sinó també en la modernització periodística i

literària de la cultura catalana: la recepció del *Chesterbelloc* contribueix a evidenciar el paper decisiu que la premsa va tenir a Catalunya durant el període d'entreguerres en tant que plataforma de difusió i discussió de les idees arribades d'arreu Europa i, en últim terme, com a pedrera de l'edat d'or del periodisme literari català.

FRANCESC MONTERO AULET
Universitat de Girona
francesc.montero@udg.edu
ORCID 0000-0002-8742-7423

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALLITT, P. (1997) *Catholic Converts. British and American intellectuals turn to Rome*, Londres, Cornell University Press.
- ARAGAY, M. & J. HURTLEY (1991) «The 'Chesterization' of Catalonia: G. K. Chesterton in *La Revista* and *La Nova Revista*», *Journal of Interdisciplinary Literary Studies*, 3, p. 23-40.
- BELLOC, H. (1909) *The Pyrenees*, London, Methuen&Co.
- (1910) «The International I. The Ferrer Case». *Dublin Review*, vol. CXLVI, 292-293, January/April, p. 167-181.
- (1912) *The Servile State*, London/Edinburgh, T. N. Foulis.
- (1919) «Aportacions. La premsa lliure», *La Revista*, juliol, p. 204-206.
- (1920) *Europe and her Faith*, New York, The Paulist Press.
- (1924a) «A pedestrian in Spain», *The Morning Post*, 11 agost — 8 de setembre de 1924. [Recollit a *The Living Age*, November, p. 267-276.]
- (1924b) «Un bell article d'Hilaire Belloc», *La Veu de Catalunya*, 2 d'octubre.
- (1928) «La bancarrota del capitalisme. El porvenir de la civilització», *El Diluvio*, 21 d'octubre.
- (1933) «Cròniques de l'estranger. D'Anglaterra», trad. d'Alfonsa Perés, *La Paraula Cristiana*, octubre, p. 220-224.
- (1939) «The Salvation of Spain», *The Tablet*, 25 de febrer.
- (1955) *The Cruise of the «Nona»*, London, Constable&Co. [1925, 1a ed.]
- (1958) «The Ebro Plain», a *Selected essays*, Harmondsworth, Penguin p. 116-119. [1912, 1a ed.]
- (1961) *La crisis de nuestra civilización*, Buenos Aires, Sudamericana. [1937, 1a ed.]
- (1995) *Història i sentit. Els articles de Hilaire Belloc al diari «El Matí» (1929-1936)*, Barcelona, Barcelonesa d'Edicions.

- BRUNET, M. (1928) «Les bionovel·les», *La Publicitat*, 17 de juliol.
- CAPDEVILA, J. M. (1927) «Joan Crexells. Les seves tendències ideològiques», *La Nova Revista*, febrer, p. 101-104.
- CARNER, J. (1925) «Divertir-se», *La Veu de Catalunya*, 15 de febrer.
- CHENAUX, P. (1999) *Entre Maurras et Maritain. Une génération intellectuelle catholique (1920-1930)*, París, Cerf.
- CHESTERTON, G. K. (1917) *Ortodoxia*, Madrid, Saturnino Calleja.
- (1926) *The Catholic Church and Conversion*, New York, Macmillan.
- (1932) «Què és el distributisme», *El Matí*, 7 de desembre.
- (2005) *Autobiografia*, Barcelona, El Acantilado. [1936, 1a ed.]
- COLL-VINENT, S. (2005) «Chesterton's first visit to Catalonia and its context», *The Chesterton Review*, spring-summer, vol. xxxi, núm. 1&2, p. 103-119.
- (2010) *G. K. Chesterton a Catalunya i altres estudis sobre una certa anglofilia*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ed. (2017), G. K. Chesterton, *Cristianisme, pensament social i literatura*, Barcelona, Viena edicions.
- CORRETGER, M. (2008) *Escriptors, periodistes i crítics*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CORRIN, J. P. (1982) *G. K. Chesterton & Hilaire Belloc. The battle against modernity*, Athens, Ohio University Press.
- CREXELLS, J. (1924) «La mort de la novel·la», *Revista de Catalunya*, agost 1924, p. 206-207.
- (1925a) «El retorn a l'esclavitud», *La Publicitat*, 29 de gener.
- (1925b) «Proletariat i esclavitud», *La Publicitat*, 5 de febrer.
- (1925c) «Encara sobre la futura esclavitud», *La Publicitat*, 12 de febrer.
- (1925d) «Llibertat econòmica i esclavitud política», *La Publicitat*, 19 de febrer.
- ESQUERRA, R. (1929) «Hilaire Belloc, Oliver Cromwell, el dictador anglès», *Criterion*, juliol-setembre, p. 367-368.
- (1935) «Richelieu, per Auguste Bailly», *La Publicitat*, 15 de març.
- ESTEVE, M. (1927) «El company d'universitat i de redacció», *La Nova Revista*, febrer, p. 105-113.
- GALÍ, J. (1995) «Pròleg» a *Història i sentit. Els articles de Hilaire Belloc al diari «El Matí» (1929-1936)*, Barcelona, Barcelonesa d'Edicions, p. 7-62.
- IRIBARREN, T. (2005) «An approximation of H. G. Wells Impact on Catalonia», a P. Parrinder i J. S. Partington, *The Reception of HG Wells in Europe*, London, Bloomsbury, p. 222-235.
- JIMÉNEZ TORRES, D. (2017) «La influencia del pensamiento antimoderno inglés en las derechas españolas (1898-1936)», a O. Luján i L. Canalias (coord.), *Los*

embates de la modernidad. Debates en torno a la ciudadanía, el liberalismo, el republicanismo, la democracia y los movimientos sociales, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 181-196. [<https://ddd.uab.cat/record/181042>], consulta: 24/03/2020.]

- LAS VERGNAS, R. (1938) *Chesterton, Belloc, Baring*, New York, Sheed&Ward.
- LLUCH, C. (2000) *La novel·la catòlica a Catalunya*, Barcelona, Cruïlla.
- M. O. (1934) «Hilari Belloc, historiador», *La Veu de Catalunya*, 7 d'agost.
- MOLLA, G. (2015) *Ramon Esquerra. Geografia crítica d'un esperit comparatista*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MONTERO, F. (2011) Manuel Brunet. El periodisme d'idees al servei de la «veritat personal», tesi doctoral, Universitat de Girona. [<https://dugi-doc.udg.edu/handle/10256/4607>], consulta 20/03/2020.]
- (2012) «Catholicism, the cornerstone of G. K. Chesterton, Hilaire Belloc and Manuel Brunet's thinking in the face of a rise in European totalitarianisms», *The Chesterton Review*, Fall&Winter 2012, vol 34, p. 462-485.
- (2016) *Manuel Brunet. El periodisme d'idees a l'ull de l'huracà*, Catarroja/Barcelona, Afers.
- MORTON, J. B. (1955) *Hilaire Belloc. A memoir*, Londres, Hollis&Carter.
- PEARCE, J. (2000) *Literary Converts. Spiritual inspiration in an age of unbelief*, London, HarperCollins.
- PLA, J. & E. XAMMAR (1924) «Periodisme? Permetin! (Rèplica al Sr. Junoy)», *La Veu de Catalunya*, 15 de març. [Recollit a E. Xammar (1989) *Periodisme*, Barcelona, Quaderns Crema.]
- RAVENTÓS, M. (1927) «Les idees socials de Chesterton», *La Revista*, juliol, p. 101-104.
- ROMEVA, P. (1927) «Chesterton i la qüestió social. El Distributisme», *La Nova Revista*, novembre, p. 197-206.
- RUCABADO, R. (1927a) «De Balmes a Chesterton», *Catalunya Social*, 22 de desembre, p. 833-835.
- (1927b) «Oportunitat de la controvèrsia», *Catalunya Social*, 5 de febrer, p. 84-85.
- SERRAHIMA, M. (1928) «Hilari Belloc. Mr Wells et Dieu», *Criterion*, abril-juny, p. 225-227.
- (1935) «Carnet de les lletres», *El Temps*, 5 d'octubre.
- SOLDEVILA, C. (1924) «La unanimitat intel·lectual», *La Publicitat*, 13 de juny.
- (1926) «L'art i la moral. Acabament», *Revista de Catalunya*, novembre, p. 463-471.
- SPEAIGHT, R. (1957) *The Life of Hilaire Belloc*, London, Farrar, Straus & Cudahy.
- SPRIGG, C. (1926) «El catolicisme en la literatura anglesa moderna», *La Paraula Cristiana*, abril, p. 346-350.
- [s. s.] (1933) «Els llibres que fan atractívola la història», *Esplai. Suplement il·lustrat d'El Matí*, 23 d'abril.

- (1953) «Fallecimiento del ilustre escritor Hilaire Belloc», *La Vanguardia*, 17 de juliol.
- TAFALLA MONFERRER, J. (2005) «La mano de Israel. Reconducció del discurs franquista antisemita en la segona meitat dels anys 40. El cas de *Destino*», *HMiC*, p. 169-189. [<https://ddd.uab.cat/pub/hmic/16964403n3/16964403n3p169.pdf>], consulta: 24/03/2020.]
- TASIS, R. (1935) «Una interpretació de la biografia», *Mirador*, 28 de març.